

8. Ліщина І.Ю. Міжнародний механізм захисту прав людини: монографія. Харків: Фоліо, 2011. 376 с.

9. Осинська О. В. Обмеження прав і свобод людини: теоретико-прикладні аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: 12.00.01. Київ, 2014. 20 с.

10. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. *Офіційний вісник України*. 2022. № 46 (дата звернення: 09.12.2022 року).

11. Текст Конституції США. *Constitution Facts*: веб-сайт. URL: https://www.constitutionfacts.com/content/constitution/files/USConstitution_Russian.pdf (дата звернення: 09.12.2022 року).

12. Фігель Ю.О. Обмеження прав людини в умовах воєнного стану. *Юридична Україна*. 2017. № 3. С. 231-237.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-45>

МІСЦЕ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮСТИЦІЇ У СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Князєв Всеволод Сергійович

доктор юридичних наук, доцент,

*професор кафедри адміністративного та конституційного права
факультету морського права*

*Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

Найважливішою місією будь-якої цивілізованої держави є неухильне дотримання прав і свобод людини. Фокусуючи на цьому увагу держава показує наскільки важливими є для неї ці питання. Ставлячи в основу своєї діяльності людиноцентриський принцип усі держави цивілізованого світу підкреслюють свою непохитну позицію у захисті прав людини. Україна, яка підтвердила свій незмінний вектор руху до Європейської спільноти, робить усе належне аби категорія «правова держава», що знайшла своє закріплення в Основному Законі нашої держави, була не лише формальним визначенням, а беззаперечно набула реального втілення у повсякденному житті.

Необхідно зауважити, що певні кроки у цьому процесі вже зроблені. Зокрема, держава створила відповідні механізми, які дають змогу забезпечити права, свободи і законні інтереси людини і громадянина у

публічній сфері, а у випадку їх порушення, відновити за допомогою дієвих судових інструментів, – адміністративної юстиції.

Автори навчального посібника «Адміністративне судочинство», М. В. Ковалів, М. Т. Гаврильців, І. Б. Стахура, зауважують, що адміністративна юстиція стала складатися в більшості країн у другій половині XIX ст. Вона формувалася в різних країнах індивідуально, з урахуванням наявних соціальних умов і традицій, зазнаючи впливу усталених на той період пануючих теоретичних поглядів. У результаті цього системи адміністративної юстиції, що склалися в деяких країнах, істотно відрізняються одна від одної. Ці розходження серйозно ускладнюють можливість визначення самого поняття «адміністративна юстиція». Сам по собі термін «адміністративна юстиція» внутрішньо суперечливий, тому що поєднує різні за своєю сутністю поняття «адміністрація» і «юстиція». Адміністрація у розумінні діяльності – це управління, допомога (з погляду характеру діяльності), а в організаційному плані – це виконавчо-розпорядчі органи державного управління і їх посадові особи [1, с. 21].

Вочевидь, підґрунтям становлення адміністративної юстиції в Україні є Конституція нашої держави, яка у ст. 55 закріпила гарантування права кожного на «оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб» [2]. Окрім того, згідно з Конституцією України «кожен має право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна [2].

Судовий механізм адміністративної юстиції в галузі захисту прав людини виключає свавілля органів публічної влади й забезпечує відповідальність суб'єктів владних повноважень за свою діяльність перед людиною. Наразі важливим складником цього механізму є адміністративна юстиція, дії якої спрямовані на здійснення спеціалізованого судового контролю за діями та рішеннями публічної адміністрації [3, с. 97]. Подаючи тлумачення поняття «адміністративна юстиція», Пустовіт Ю. Ю., Запотоцька О. В. і Тімашов В. О., вважають, що цей термін «точно відображає зміст цього правового інституту, який характеризується наявністю спеціальних адміністративних судів та їх юрисдикцією» [3, с. 98].

На думку Л. О. Золотухіної, призначення адміністративної юстиції має полягати у здійсненні виключно правового контролю, а не контролю за доцільністю управлінської діяльності. У цьому полягає особливість судового адміністративно-правового захисту, бо саме суди найбільше відповідають вимогам незалежності та неупередженості, що ставляться перед правозахисними органами [4, с. 140].

Натомість, «адміністративна юстиція зазвичай розглядалася й продовжує розглядатися як необхідний елемент правової держави, принципами якої має бути гарантованість прав і свобод громадян від неправомірних дій органів публічної, перш за все виконавчої влади, з урахуванням соціальних, політичних умов і правових традицій. Вчення про адміністративну юстицію знайшло визнання в наукових і політичних колах різних держав і сприймалося як прогресивний правовий інститут, нерозривно пов'язаний із правовою державою» [1, с. 30-31].

Згадувані нами, М. В. Ковалів, М. Т. Гаврильців, І. Б. Стахура, підкреслюють, що завдання адміністративної юстиції повністю збігаються із загальними завданнями правосуддя як одного із видів державної влади – це розгляд та вирішення правового спору, захист порушених суб'єктивних прав особи, утвердження законності у державі. Безпосередньою задачею адміністративної юстиції як однієї з гілок правосуддя є вирішення публічно-правових спорів [1, с. 25].

Отож, у контексті зазначеного вище можемо констатувати, що наша держава робить значні зусилля для створення дієвої системи судочинства, покликаної забезпечити належний захист прав людини і громадянина. Безумовно, що вагоме місце в цій системі займає адміністративний суд, як судово ланка, що забезпечує правосуддя, верховенство права, законність та справедливість у публічно-правовій царині.

Література:

1. Ковалів М. В., Гаврильців М. Т., Стахура І. Б. Адміністративне судочинство: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. 596 с.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Пустовіт Ю. Ю., Запотоцька О. В., Тімашов В. О. Адміністративна юстиція. С. 96–9.
4. Золотухіна Л. О. Адміністративна юстиція як складова адміністративно-правового механізму захисту публічного інтересу. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 4. С. 138–143.